

УДК 378.016:37-025.12-047.22

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.82.33>

Стешенко В. В., Слабко В. М.

ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ (Обґрунтування специфічних вимог до змісту навчальної дисципліни “Педагогічне проєктування”)

Статтю присвячено обґрунтуванню та визначенню специфічних вимог до змісту навчальної дисципліни, яка має забезпечити формування проєктної компетентності у здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня. Встановлено, що формування проєктної компетентності є загальним завданням професійної підготовки сучасного вчителя. Ця компетентність формується у здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня в процесі вивчення відповідної навчальної дисципліни “Педагогічне проєктування”, зміст якої потребує обґрунтування та визначення специфічних вимог, які можуть забезпечити опанування студентами цієї компетентності.

Визначено, що такими специфічними вимогами є: орієнтація мети і змісту навчання на створення інноваційних педагогічних об'єктів; відображення у змісті навчання завдань, які виконує вчитель під час проєктування педагогічних об'єктів; обмеження переліку об'єктів проєктування об'єктами діяльності вчителя ЗЗСО, якими є малі педагогічні системи (навчальна, виховна, розвивальна тощо) та особливі (суб'єкти освітнього процесу), педагогічні технології й ситуації, навчальні програми, наочні та навчальні посібники, а також освітнє середовище; моделювання окремо двох сторін освітнього процесу – керуючої (вчителя) та керованої (здобувач освіти); включення до змісту системи знань, умінь, практичного досвіду з проєктування та морально-етичних ідей щодо їх застосування.

У результаті запропоновано зміст навчальної дисципліни “Педагогічне проєктування” для здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня, який передбачає теми про теоретичні основи, використання методологічних підходів і методів педагогічного проєктування, загальні основи моделювання педагогічних об'єктів, моделювання конкретних технологій навчання, уроків і виховних заходів, педагогічних ситуацій, навчальних програм і посібників, оцінювання та презентацію педагогічних проєктів.

Ключові слова: вимоги до змісту навчальної дисципліни, зміст навчальної дисципліни, педагогічне проєктування, проєктна компетентність.

Мета професійної діяльності вчителя закладу загальної середньої освіти, як відомо, полягає в організації навчання та виховання учнів під час здобуття ними повної загальної середньої освіти шляхом формування ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання. У Професійному стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти підкреслено, що його завданням є забезпечення розвитку здібностей учнів, формування в них навичок здорового способу життя, піклування про їхнє фізичне й психічне здоров'я; формування усвідомлення необхідності додержуватися Конституції та законів України; утвердження поваги до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства; формування прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами [16].

У Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) визначено ключові завдання різних рівнів освіти майбутнього вчителя. Зокрема, завданням другого (магістерського) рівня вищої освіти є підготовка висококваліфікованих педагогічних працівників, здатних вирішувати складні завдання і проблеми навчання, виховання та розвитку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій, що характеризуються невідомістю умов і вимог. У Концепції зазначається, що вчитель з освітою другого, магістерського, рівня має бути здатним брати участь у створенні та впровадженні нового змісту освіти та методик (технологій) навчання, поєднувати власну педагогічну (науково-педагогічну, мистецько-педагогічну) діяльність на високому професійному рівні з поширенням кращої практики, експертною діяльністю та наставництвом на основі власного педагогічного досвіду [12].

У Професійному стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти також вказано функції та компетентності, якими він має володіти. Однією з таких функцій є організація безпечного та здорового освітнього середовища, яка передбачає проєктувальну компетентність [16].

Потреби в педагогічному проєктуванні, як справедливо зазначає О. Ярошинська [24], виникають у зв'язку з необхідністю конструктивного вирішення протиріч між різноманітними індивідуально-особистісними запитів майбутніх фахівців і обмеженими можливостями освітніх систем і процесів; між сформованими педагогічними процесами і зовнішніми вимогами до цих процесів; між тенденціями розвитку освітніх систем і педагогічних процесів та сформованим традиційним виглядом тієї чи іншої освітньої системи.

Про недостатній рівень володіння вчителями педагогічним проєктуванням свідчать і результати експериментальних досліджень учених. Так, І. Коновальчук було встановлено, що на репродуктивному рівні педагогічним проєктуванням володіє 12,3 % вчителів, на адаптивному – 29,6 %, на локально-моделюючому – 42,7 %, на системно-моделюючому – 15,4 % [11].

Отже, як бачимо, у майбутнього вчителя (педагога) слід цілеспрямовано формувати здатність до проектування осередків навчання, виховання та розвитку учнів. Це здійснюється в межах вивчення здобувачами освіти навчальної дисципліни “Педагогічне проектування”.

Останніми роками з педагогічного проектування для здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня з’явилося чимало навчальних посібників, зокрема, посібники Л. Белікової та Н. Ерганової, В. Безрукової, О. Заїр-Бек, І. Колеснікової й М. Горчакової-Сібірської, О. Столяренко та О. Столяренко [4; 5; 7; 10; 18] та інших учених.

Аналіз доробків цих та інших учених дав нам можливість з’ясувати, що навчальні посібники з педагогічного проектування загалом відповідають загальнодидактичним принципам і вимогам до змісту. Але сама проектна діяльність у посібниках розглядається здебільшого як науково-дослідна (що можна пояснити, як зазначає О. Слободяник [17], тим, що технологія проектування натеper є одним з найбільш поширених видів дослідницької роботи). Також нами встановлено, що в посібниках досить глибоко розкриваються переважно теоретичні основи соціально-педагогічного проектування і меншою мірою питання, що присвячені практичній проектній діяльності вчителя. Причому, як зазначають учені (зокрема, в роботі [22]), у науковців і методистів усе ще спостерігаються дві крайності: по-перше, зовсім не враховується багатий науковий потенціал сучасних теорій проектування, а дослідження проблем ведуться виключно крізь призму педагогіки; по-друге, здійснюється механічний переніс форм і методів з традиційних галузей проектування (архітектурної, технічної, економічної тощо) у сферу освіти. Слід також зауважити, що кінцевому продукту проектування – створенню моделі педагогічного об’єкта чи процесу – автори статей і укладачі посібників приділяють не досить уваги.

Усе це ускладнює майбутнім учителям оволодіння компетентністю з проектування об’єктів освіти й зумовлює необхідність в обґрунтуванні та визначенні специфічних вимог до змісту навчальної дисципліни “Педагогічне проектування” для здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня, яка б забезпечила формування у них проектної компетентності.

Отже, обґрунтування та визначення специфічних вимог до змісту навчальної дисципліни “Педагогічне проектування” для здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня є актуальним завданням професійної освіти майбутнього вчителя.

Мета статті – обґрунтування та визначення специфічних вимог до змісту навчальної дисципліни “Педагогічне проектування” для здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня на основі особливостей проектної діяльності.

Завдання статті полягали у визначенні вихідних основ змісту навчального курсу та його складових компонентів, які б могли забезпечити формування у здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня проектної компетентності.

Аналіз літератури за порушеною проблемою показав, що для вирішення поставлених завдань є всі передумови. Це, по-перше, наукові доробки Ю. Бабанського, С. Батишева, Дж. М. Бейера та Т. М. Лодехла, В. Бондаря, Б. Гершунського, С. Куна, І. Лернера, М. Скаткіна, С. Смірнова, а також І. Зайченка, Г. Кузьмінського, В. Лозової, Н. Мойсеюк, М. Фіцули, В. Ягупова та ін. учених щодо загальних вимог і критеріїв добору і структурування змісту навчальних дисциплін. По-друге, це праці В. Безрукової, В. Беспалька, В. Докучаєвої, О. Коберника, А. Лігоцького, Є. Лодатко, В. Монахова, М. Роганової, Г. Селевка, А. Ткачука, Г. Щедровицького та інших науковців щодо теоретичних аспектів проектування освітнього процесу та інших педагогічних об’єктів. По-третє, це розробки І. Андрощук, Н. Брюханової, І. Васильєва, І. Каньковського, О. Кривильової, Л. Лебедик, Г. Муравйової, Т. Подобєдової, В. Стрельнікова, А. Тарари, А. Терещука та ін. дослідників з проектування окремих навчальних дисциплін та інших педагогічних систем.

Отже, для визначення специфічних вимог до змісту навчальної дисципліни “Педагогічне проектування” спочатку розглянемо сутність самого поняття “навчальна дисципліна”.

Науковці, зокрема В. Ягупов, поняття “навчальна дисципліна” трактують як науково обґрунтовану систему знань, навичок і вмінь, яку відібрано для вивчення в різноманітних освітньо-виховних системах [23]. Більш загальне визначення цього поняття подане в наказі Міністерства освіти і науки України від 14.06.2004 № 476 (з0863-04), де навчальна дисципліна визначається як педагогічно адаптована система понять про явища, закономірності, закони, теорії, методи тощо будь-якої галузі діяльності (або сукупності різних галузей діяльності) із визначенням потрібного рівня сформованості у здобувачів освіти певної сукупності вмінь і навичок, а саме компетентностей.

В Енциклопедії освіти подається аналогічне поняттю “навчальна дисципліна” поняття “навчальний предмет”, яке визначається як “педагогічно адаптований і ціннісно-зорієнтований зміст певної конкретної наукової галузі, в якому представлено дидактично обґрунтовану систему знань (поняття, теорії, методи, факти, світоглядні та морально-етичні ідеї, напрями їх етичного застосування тощо), вмінь і навичок, відібраних відповідно до цілей формування особистості учня” [9, с. 537].

Ученими визначено критерії відбору змісту навчального матеріалу, які можна використати для побудови змісту навчальної дисципліни, зокрема: цілісне відображення у змісті навчального матеріалу завдань формування всебічно розвиненої особистості; високу наукову і практичну значущість змісту, який є складовою частиною основ наук; відповідність обсягу навчання часу, який відводиться на вивчення дисципліни;

врахування міжнародного досвіду побудови змісту навчального матеріалу; відповідність змісту наявній навчально-методичній та матеріальній базі навчального закладу [3, с. 98].

Водночас зауважимо, що для магістерського рівня вищої освіти в педагогіці існує поняття “академічна дисципліна”, яке трактується як галузь науки, що відображає цілісний процес вирішення професійної проблеми. Основними складниками методичного апарату такої дисципліни є: головний об’єкт вивчення, яким є цілісний процес вирішення професійної проблеми; предмет вивчення, яким є технологія і результат здійснення профільно-дисциплінарного аналізу процесу вирішення проблеми за допомогою засобів відповідної дисципліни; методологія – методологічний інструментарій профільно-дисциплінарного аналізу процесу вирішення проблеми як цілісної системи; мета – формування у студентів умінь затребувати й використовувати її науковий зміст як методологічний, теоретичний і технологічний засіб розгляду міждисциплінарних і професійних ситуацій, обґрунтування й виконання цільових видів пізнавальної та професійної діяльності [20].

До об’єкта вивчення навчальної дисципліни магістерського рівня вищої освіти вченими висуваються свої вимоги, а саме: відображення цілісного підходу до вивчення професійної діяльності, міждисциплінарний аналіз процесу вирішення проблем; побудова цілісних моделей рішення, що створюють умови для всебічного й глибокого розуміння проблеми й процесу її вирішення; глибоке наукове обґрунтування процесу рішення з обов’язковим використанням «апарату» фундаментальних дисциплін, виключаючи їх вузьку профілізацію; забезпечення формування у здобувачів освіти потреби у використанні змісту дисципліни на практиці тощо [20; 21].

Отже, з огляду на вищевикладене, навчальна дисципліна “Педагогічне проєктування” має розкривати зміст проєктної діяльності педагога й містити обґрунтовану систему знань (відомості) про її закономірності, закони, теорії, методи, світоглядні та морально-етичні ідеї, напрями їх етичного застосування тощо.

До того ж будь-яка навчальна дисципліна обмежена завданнями, на виконання яких вона спрямована, та обсягом часу, що відводиться на її вивчення. Тому ми маємо також визначитися з пріоритетом видів діяльності проєктувальника, які слід представити в курсі “Педагогічне проєктування” для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої педагогічної освіти. Основу такого обмеження обґрунтовано в Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) та компетентнісним потенціалом, закладеним відповідними освітніми програмами. Оскільки педагог закладу середньої освіти займається освітньою діяльністю, то з повного переліку педагогічних об’єктів об’єктами його проєктної діяльності є малі педагогічні системи (навчальна, виховна, методична та ін.) та особливі (суб’єкти освітнього процесу), педагогічні технології і ситуації, а також освітнє середовище. Відповідно, курс “Педагогічне проєктування” має бути здебільшого зорієнтований на проєктування навчального/виховного/розвивального процесу на уроках і позаурочних заходах, педагогічних технологій і ситуацій, методів навчання, навчальних програм і посібників, наочного та роздаткового матеріалу.

Розглянемо сутність поняття “педагогічне проєктування”.

Так, найбільш вдале визначення поняття “проєктування” знаходимо в праці [19, с. 162], яке подається як комплекс робіт, що передбачає пошук, дослідження та розрахунки з метою отримання опису, достатнього для створення нового об’єкта або його реконструкції, модернізації, що відповідає заданим вимогам. Сама сутність проєктування полягає в аналізі проєктної ситуації (збиранні й уточненні інформації), синтезі (пошуку) та оцінці рішень.

Педагогічне проєктування більшість учених (Є. Алісов, В. Безрукова, Н. Борисова, О. Заїр-Бек, Г. Муравйова, В. Радіонова та ін.) тлумачить як вид професійної діяльності вчителя, яка спрямована на розробку і реалізацію освітніх проєктів. Такі проєкти, як зазначається науковцями (зокрема, в роботі [1]), мають забезпечити передбачення вчителем технологічної структури освітнього процесу та його результатів, спрямованих на створення нових або перетворення наявних об’єктів сфери освіти у відповідь на потреби, що виникають у процесі розвитку людини, суспільства, культури або самих освітніх систем.

Багато хто з учених наводить визначення поняття педагогічного проєктування в широкому та вузькому розумінні. Так, О. Ярошинська в широкому розумінні педагогічне проєктування подає як конструювання теоретичних і нормативних моделей на основі ще більш загальної теорії. У вузькому розумінні – як створення конкретних проєктів на основі концептуалізації їх задуму, які передбачають приблизні варіанти вмотивованої майбутньої діяльності, безпосередньо спрямовують практичну навчальну діяльність і суворо впорядковану послідовність дій, які призводять до інновацій у практиці і прогнозують її результати [24].

Результат педагогічного проєктування вчені вбачають у створенні відповідної моделі. Це, зокрема, В. Монахов, який сутність проєктування освітнього процесу пов’язує із моделюванням навчального процесу [15].

Ми тлумачимо педагогічне проєктування як процес (діяльність) створення науково обґрунтованого образу, взірця організації педагогічного (освітнього) процесу.

Результатом педагогічного проєктування завжди має бути комплекс документів, до якого входить наукове обґрунтування об’єкта проєктування. Об’єктами проєктування в педагогіці є: освітні системи різного масштабу і їх окремі компоненти, педагогічні процеси всіх видів і їх окремі компоненти, зміст освіти на всіх рівнях його формування, освітній та інформаційно-комунікативний простір, система педагогічних відносин, усі види педагогічної діяльності, особистісні та міжособистісні структури, професійна позиція, педагогічні (освітні) ситуації, якість педагогічних об’єктів (процесів) [10, с. 53].

Учені зазначають, що кожен об'єкт проектування має створюватись на новій ідеї. Потреба в проектуванні освітнього середовища виникає тоді, коли є усвідомлення необхідності переходу від наявної до прогностичної його моделі. О. Ярошинська наголошує, що саме інноваційний проєкт забезпечує трансформацію освітньої системи в нову якість [24]. О. Слободяник підкреслює, що предмет педагогічного проектування, навіть маючи зовні традиційний вираз, повинен будуватись на принципово новій ідеї. Потреба в педагогічному проектуванні виникає тільки тоді, коли знайдена нова можливість вирішення певної проблеми. Створення відомого відомим способом зводить проектування до рівня звичайної розробки тієї чи іншої педагогічної конструкції [17].

Дехто з авторів в об'єкті проектування виокремлює два складники. Зокрема, в роботі [22] відзначається, що відповідно до теорії управління у разі педагогічного проектування певної діяльності слід розрізнити керуючу (центр) та керовану (об'єкт) сторони управління, що сутність управління полягає у взаємодії та взаємозв'язку цих двох сторін. Отже, у разі проектування освітнього процесу слід окремо розглядати (моделювати) діяльність педагога як управлінця й діяльність (пізнавальну) здобувача освіти (учня, студента та ін.) як керованого.

Відомо, що в процесі класичного і педагогічного проектування моделюється певний об'єкт дійсності [17, с. 126; 22]. Деякі вчені у визначенні поняття "проектування" вказують на його результат. Відповідно, основним результатом педагогічного проектування є модель об'єкта проектування, яка може бути представлена у формі концепції, державного освітнього стандарту, навчального плану та програми, комплексного плану, робочої програми, плану навчального заняття, алгоритму дії на уроках, схеми, таблиці, посадової інструкції, кваліфікаційної характеристики тощо [17]. Така модель і є прообразом, взірцем спроектованого об'єкта.

Далі розглянемо сутність поняття "проектна компетентність". Поняття "компетентність" у Законі України "Про вищу освіту" (2014) визначається як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [8]. Науковці, зокрема А. Маркова [14], дають більш конкретне визначення компетентності, а саме: як здатність до вирішення певних завдань (соціальних, професійних чи навчальних). Окрім того, слід мати на увазі, що структура будь-якої компетентності представляється знаннями, вміннями, досвідом і ціннісними орієнтаціями, яких має набути особистість у процесі навчання. Ми поділяємо таку думку вченої, адже вона повністю відповідає особистісно-діяльнісному методологічному підходу.

Таким чином, щоб розкрити сутність поняття «проектна компетентність» спочатку визначимо основні завдання, які має вирішувати вчитель під час педагогічного проектування.

У науковій і методичній літературі переважно представляються етапи педагогічного проектування і меншою мірою завдання, які мають вирішуватися вчителем у процесі такої діяльності. В наукових доробках В. Докучаєвої узагальнено досвід науковців з цієї проблеми й представлено три види моделей етапів проектування інноваційних педагогічних систем, а саме: логічну, психологічну та технологічну [6]. Кожна модель має власну вихідну структурну одиницю: для логічної (лінійної) – це етап вирішення педагогом-проектувальником завдання певного функціонального класу; для психологічної (ступінчасто-розгалуженої) – це фаза проектування; для технологічної (сукупно-складеної) – етап розробки певної наукової процедури проектування.

Аналіз запропонованих В. Докучаєвою моделей етапів проектування інноваційних педагогічних систем дав можливість встановити, що завдання, які має вирішувати педагог-проектувальник, доцільно визначати відповідно до моделі, побудованої за функціональною ознакою, оскільки вона найбільш наочно й докладно відображає сам процес діяльності. Отже, відповідно до цієї моделі проектувальник має вирішувати такі завдання:

- 1) аналітико-діагностуючі – аналізувати ситуації, формулювати проблеми, діагностувати чинники;
- 2) цілеутворюючі – виробляти ціннісні установки, визначати і структурувати цілі власної діяльності та діяльності здобувачів освіти;
- 3) стратегічно-прогнозуючі – формувати гіпотези, визначати варіанти досягнення цілей, прогнозувати та моделювати результати;
- 4) концептуально-формуючі – створювати концепції проєкту, будувати моделі власної діяльності й діяльності здобувачів освіти, створювати управлінські підсистеми в процесі реалізації проєкту;
- 5) організаційно-уточнюючі – конкретизувати завдання, визначати умови та засоби організації процесу проектування і освітнього процесу, планувати їх етапи;
- 6) експериментально-технологічні – впроваджувати проєкти, здійснювати моніторинг їх реалізації, організовувати зворотний зв'язок, оцінювання та коригування;
- 7) рефлексивно-оцінювальні – оцінювати, аналізувати результати, визначати проблеми проєкту, формувати перспективні напрями подальшої діяльності;
- 8) оформлення – описувати процес і результати проектування, дескрипцію параметрів продукту проектування – інноваційної педагогічної системи, складати звіт за результатами проєктної діяльності у вигляді публікацій, повідомлень, доповідей, захисту проєкту тощо;

9) експертно-оцінювальні – партисипація проєкту, складати експертні заключення, ауторезюме щодо діяльності проєктувальника та визначати перспективи подальших розробок.

Здатності майбутнього педагога до виконання цих завдань розглядаються нами як компетентності, система яких становить основу його проєктної компетентності. Формуванню цих здатностей у здобувачів освіти і має бути присвячена навчальна дисципліна “Педагогічне проєктування”.

Аналіз освітніх програм вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня показує, що здатність здобувачів магістерського рівня вищої освіти до вирішення частини з цих завдань закладається в межах формування дослідницької компетентності на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти в процесі вивчення курсів “Основи наукових досліджень”, “Методика навчання/виховання” та ін. На другому (магістерському) рівні вищої освіти ці здатності розвиваються в процесі вивчення курсів “Філософія освіти”, “Методологія наукових досліджень” та ін. Набуті студентами в процесі вивчення цих дисциплін компетентності є передумовами для завершення формування проєктної компетентності в курсі “Педагогічне проєктування”, а також у процесі проходження виробничої педагогічної практики й написання магістерської роботи. На необхідність такого підходу вказують загальнодидактичні принципи наступності, неперервності, систематичності та ін.

Також необхідно вказати на те, що четверта група завдань – концептуально-формуючих, п’ята – організаційно-уточнюючих та дев’ята – експертно-оцінювальних для студентів магістратури є новими. Відповідно, для формування у здобувачів освіти здатності до їх виконання слід приділити в навчальному курсі більше уваги.

Аналіз змісту діяльності з вирішення цих завдань, зокрема процедури створення концепції проєкту, побудови узагальнених моделей діяльності, реалізації проєкту, а також конкретизація завдань та визначення умов і засобів їх реалізації, партисипації проєкту, складання експертного заключення, ауторезюме щодо діяльності проєктувальника та визначення перспектив подальших розробок вимагає володіння майбутнім педагогом методологічними підходами та особливостями їх застосування в наукових дослідженнях, методом педагогічного моделювання, знаннями особливостей об’єктів педагогічного проєктування, а також методів педагогічної експертизи.

Таким чином, з огляду на вищевикладене, головним об’єктом навчальної дисципліни “Педагогічне проєктування” для здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня є процес проєктування навчального/виховного/розвивального процесу на уроках, виховних і розвивальних заходах, педагогічних технологій і ситуацій, методів навчання, навчальних програм і посібників; предметом вивчення – система теорій, понять, методів, фактів, світоглядних і морально-етичних ідей, напрямів їх етичного застосування тощо; методологічним інструментарієм – методологічні підходи (особистісно орієнтований, компетентнісний, системний, діяльнісний, діалектичний, синергетичний, інформаційний, культурологічний та ін.); метою – формування проєктної компетентності.

Завданнями такої навчальної дисципліни, відповідно до основних компонентів змісту освіти (Мойсеюк, 2007 та ін.), є:

- забезпечення формування у здобувачів вищої педагогічної освіти уявлень про принципи, закономірності, методологічні підходи, методи та форми процесу педагогічного проєктування;
- забезпечення оволодіння майбутніми вчителями методами та прийомами творчого системного використання знань і вмінь у процесі проєктування освітніх об’єктів;
- забезпечення набуття здобувачами вищої освіти досвіду проєктування освітнього процесу в ЗЗСО, педагогічних технологій і ситуацій, методів навчання, навчальних програм і посібників та інших об’єктів;
- забезпечення формування у здобувачів вищої освіти ціннісного відношення до суб’єктів, процесу та результатів проєктної діяльності, оволодіння культурою проєктування тощо.

Вирішенню цих завдань буде сприяти вивчення студентами таких тем:

Тема 1. Поняття про педагогічне проєктування.

Тема 2. Об’єкти педагогічного проєктування вчителя.

Тема 3. Використання методологічних підходів у педагогічному проєктуванні.

Тема 4. Методи та етапи педагогічного проєктування.

Тема 5. Загальні основи моделювання змісту освіти й педагогічних технологій.

Тема 6. Моделювання конкретних технологій навчання (асоціативно-аналізної, дослідницької, інтегративного та проблемного навчання тощо).

Тема 7. Моделювання уроків і виховних заходів.

Тема 8. Моделювання педагогічних ситуацій.

Тема 9. Моделювання навчальних програм і посібників.

Тема 10. Оцінювання педагогічних проєктів.

Тема 11. Презентація педагогічних проєктів.

Висновки та перспективи подальших пошуків. Отже, формування проєктної компетентності у здобувачів вищої педагогічної освіти магістерського рівня є нагальним завданням професійної підготовки майбутнього вчителя, яке потребує обґрунтування та визначення специфічних вимог до змісту відповідної навчальної дисципліни для здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня.

Такими специфічними вимогами є: орієнтація мети і змісту навчання на створення інноваційних педагогічних об'єктів; відображення в змісті навчання завдань, які виконує вчитель під час проєктування педагогічних об'єктів; обмеження переліку об'єктів проєктування об'єктами діяльності вчителя ЗЗСО, якими є малі педагогічні системи (навчальна, виховна, розвивальна та ін.) та особливі (суб'єкти освітнього процесу), педагогічні технології і ситуації, навчальні програми, наочні і навчальні посібники, а також освітнє середовище; моделювання окремо двох сторін освітнього процесу – керуючої (вчителя) та керованої (здобувач освіти); включення до змісту системи знань, вмінь, практичного досвіду з проєктування педагогічних об'єктів, творчого їх використання та світоглядних і морально-етичних ідей та напрямів їх застосування.

Зміст навчальної дисципліни повинен містити такі теми, як: поняття про педагогічне проєктування, об'єкти педагогічного проєктування вчителя, використання методологічних підходів у педагогічному проєктуванні, методи та етапи педагогічного проєктування, загальні основи моделювання змісту освіти й педагогічних технологій, моделювання конкретних технологій навчання, уроків і виховних заходів, педагогічних ситуацій, навчальних програм і посібників, оцінювання і презентація педагогічних проєктів.

Перспективи подальших пошуків у цьому напрямі пов'язані зі структуруванням змісту навчальної дисципліни “Педагогічне проєктування” для здобувачів вищої педагогічної освіти другого (магістерського) рівня.

Використана література:

1. Алисов Е. А. Практика проектирования образовательной среды: сенсорно-экологический подход. Регион. откр. соц. ин-т. Курск : Изд-во РОСИ, 2009. 180 с.
2. Андрощук І. В. Вимоги до відбору і структурування змісту дисципліни “Педагогічна взаємодія у професійній діяльності”. *Науковий вісник УМО “Педагогіка”*. 2016. № 2.
3. Бабанский Ю. К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: дидактический аспект. Москва : Педагогика, 1982. 192 с.
4. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика : учебное пособие. Екатеринбург : Деловая книга, 1996. 342 с.
5. Беликова Л. Ф., Эрганова Н. Е. Педагогическое проектирование в профессиональном обучении : учебное пособие. Екатеринбург : Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2015. 87 с.
6. Докучаева В. В. Технологія проєктування інноваційних педагогічних систем як когнітивна схема розв'язання професійно-педагогічних завдань. May 10, 2017. URL: <https://ssrn.com/abstract=3546880> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3546880> (дата звернення: 07.03.2021).
7. Заир-Бек Е. С. Основы педагогического проектирования : учебное пособие. Санкт-Петербург : Просвещение, 1995. 234 с.
8. Закон України “Про вищу освіту”. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38–39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (У редакції від 18.12.2019 р. № 392-IX) (дата звернення: 07.03.2021).
9. *Енциклопедія освіти* / гол. ред. Василь Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 537.
10. Колесникова И. А., Горчакова-Сибирская М. П. Педагогическое проектирование : учебное пособие для высших учебных заведений. Москва : Академия, 2005. 288 с.
11. Коновальчук І. І. Експериментальна перевірка ефективності технології реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 6. С. 124–129.
12. Концепція розвитку педагогічної освіти : Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konsepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 07.03.2021).
13. Мануйлов Ю. С. Средовой подход в воспитании. 2-е изд., перераб. Москва–Нижний Новгород : Изд-во Волго-Вятской академии государственной службы, 2002. 157 с.
14. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва : Международный гуманитарный фонд “Знание”, 1996. 312 с.
15. Монахов В. М. Технологические основы проектирования и конструирования учебного процесса : монография. Волгоград : Перемена, 1995. 152 с.
16. Професійний стандарт за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)” : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 23.12.2020 № 2736.
17. Слободяник О. Аналіз поняття “проєкт”, “проєктна технологія”, “педагогічне проєктування” у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32308793.pdf> (дата звернення: 09.03.2021).
18. Столяренко О. В., Столяренко О. В. Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця : навчально-методичний посібник. Вінниця : ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2015. 196 с.
19. Термінологічний словник-довідник з будівництва та архітектури / Р. А. Шмиг, В. М. Боярчук, І. М. Добрянський, В. М. Барабаш; за заг. ред. Р. А. Шмига. Львів, 2010. 222 с.
20. Слабко В. М., Стрельник О. О. Педагогічне проєктування та моделювання у структурі неперервної освіти. *Неперервна освіта у соціокультурних вимірах : колективна монографія* / Н. Г. Ничкало (голова) ; за наук. ред. д. п. н. В. М. Слабка. Київ : Видавничий дім “Тельветика”, 2018. С. 128–147.
21. Чепорова Г. С. Визначення та класифікація фахових дисциплін як основи формування професійної компетентності майбутніх економістів. *Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Экономика и управление»*. Том 24 (63). 2011. № 2. С. 192–203.
22. Чебышев Н., Каган В. Что такое учебная дисциплина? Высшее образование в России. 1997. № 423. С. 48–53.
23. Ягунов В. В. Педагогіка : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 560 с.
24. Ярошинська О. Проєктування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи як педагогічна проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 10 (Ч. 1). С. 110–119.

References:

1. Alisov E. A. (2009) Praktika proektirovaniya obrazovatelnoy sredy: sensoro-ekologicheskiy podhod [The Practice of Designing an Educational Environment: A Sensory-Ecological Approach]. Region. otkr. sots. in-t. Kursk: Izd-vo ROSI, 180 s. [in Russian].
2. Androshchuk I. V. (2016) Vymohy do vidboru i strukturuvannya zmistu dystsypliny "Pedahohichna vzaiemodiia u profesiinii diialnosti" [Requirements for the selection and structuring of the content of the discipline "Pedagogical interaction in professional activities"]. *Naukovyi visnyk UMO "Pedahohika"*. No. 2 [in Ukrainian].
3. Babanskiy Yu. K. (1982) Problemy povysheniya effektivnosti pedagogicheskikh issledovaniy: didakticheskiy aspekt [Problems of increasing the effectiveness of pedagogical research: a didactic aspect]. Moskva : Pedagogika, 192 s. [in Russian].
4. Bezrukova V. S. (1996) Pedagogika. Proektivnaya pedagogika: ucheb. posob. Ekaterinburg: Delovaya kniga, 342 s. [in Russian].
5. Belikova L. F., Erganova N. E. (2015) Pedagogicheskoe proektirovanie v professionalnom obuchenii [Pedagogical design in vocational training]: uchebnoe posobie. Ekaterinburg : Izd-vo Ros. gos. prof.-ped. un-ta, 87 s. [in Russian].
6. Dokuchaeva V. V. (2017) Tekhnolohiia proektivnaniya innovatsiinykh pedahohichnykh system yak kohnityvna skhema rozv'iazanniya profesiino-pedahohichnykh zavdan [Technology of Projecting Innovative Pedagogical Systems as a Cognitive Scheme for Solving Professional and Pedagogical Tasks] (May 10, 2017). URL: <https://ssrn.com/abstract=3546880> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3546880>. (data zvernennia: 07.03.2021) [in Ukrainian].
7. Zair-Bek E. S. (1995) Osnovy pedagogicheskogo proektirovaniya [Fundamentals of Pedagogical Design]: ucheb. posobie. Sankt-Peterburg: Prosveschenie, 234 s. [in Russian].
8. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" [Law of Ukraine "On Higher Education"]. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2017, No. 38–39, st. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (U redaktsii vid 18.12.2019 r. No. 392-IX) (data zvernennia: 07.03.2021) [in Ukrainian].
9. Entsyklopediia osvity (2008). [Encyclopedia of Education] / Hol. red. Vasyl Kremen. Kyiv : Yurinkom Inter, S. 537 [in Ukrainian].
10. Kolesnikova I. A., Gorchakova-Sibirskaya M. P. (2005) Pedagogicheskoe proektirovanie [Pedagogical design]: ucheb. posob. dlya vysshikh ucheb. zavedeniy. Moskva: Akademiya, 288 s. [in Russian].
11. Konovalchuk I. I. (2014) Eksperymentalna perevirka efektyvnosti tekhnolohii realizatsii innovatsii u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Experimental verification of the effectiveness of the technology of innovation implementation in secondary schools]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Vyp. 6. S. 124–129 [in Ukrainian].
12. Kontseptsiiia rozvytku pedahohichnoi osvity [The concept of development of pedagogical education]. Zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 lystopada 2018 r. No. 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvytku-pedagogichnoyi-osvity> (data zvernennia: 07.03.2021) [in Ukrainian].
13. Manuylov Yu. S. (2002) Sredovoy podhod v vospitanii [The environmental approach to education]. 2-e izd., pererab. Moskva; N. Novgorod: Izd-vo Volgo-Vyatskoy akademii gosudarstvennoy sluzhby, 157 s. [in Russian].
14. Markova A. K. (1996) Psihologiya professionalizma [Psychology of professionalism]. Moskva: Mezhdunarodnyiy gumanitarnyy fond "Znanie", 312 s. [in Russian].
15. Monahov V. M. (1995) Tehnologicheskie osnovy proektirovaniya i konstruirovaniya uchebnogo protsesssa [Technological foundations of design and construction of the educational process]: monografiya. Volgograd: Peremena, 152 s. [in Russian].
16. Profesiyni standart za profesiiny "Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity", "Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity", "Vchytel z pochatkovoї osvity (z dypломom molodshoho spetsialista)" [Professional standard for the professions "Primary school teacher of general secondary education", "Teacher of general secondary education", "Primary teacher (with a diploma of junior specialist)"]. Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva vid 23.12. 2020 No. 2736. [in Ukrainian].
17. Slobodianyk O. Analiz poniattia "proekt", "proektna tekhnolohiia", "pedahohichne proektivnaniya" u doslidzhenniakh zarubizhnykh ta vitchyzniannykh naukovtsiv [Analysis of the concept of "project", "project technology", "pedagogical design" in the research of foreign and domestic scientists]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32308793.pdf> (data zvernennia: 09.03.2021) [in Ukrainian].
18. Stoliarenko O. V., Stoliarenko O. V. (2015) Modeliuvannya pedahohichnoi diialnosti u pidhotovtsi fakhivtsia: navch.-metod. posibnyk. Vinnytsia: TOV "Nilan-LTD", 196 s. [in Ukrainian].
19. Terminolohichniy slovnyk-dovidnyk z budivnytstva ta arkhitektury [Terminological dictionary-reference book on construction and architecture] / R. A. Shmyh, V. M. Boiarchuk, I. M. Dobrianskyi, V. M. Barabash; za zah. red. R. A. Shmyha. Lviv, 2010. 222 s. [in Ukrainian].
20. Slabko V. M., Strel'nik O. O. (2018) Pedagogichne proektivnaniya ta modelyuvannya v strukturi neperervnoyi osvity [Pedagogical design and modelling in the structure of continuing education]. Neperervna osvita v sociokul'turnih vimirah: kolektivna monografiya / N. G. Nichkalo (golova); za nauk. red. d. p. n. V. M. Clabka. Kyiv: Vidavnychij dim "Gel'vetika", S. 128–147 [in Ukrainian].
21. Cheporova H. Ye. (2011) Vyznachennia ta klasyfikatsiia fakhovykh dystsyplin yak osnovy formuvanniya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv [Definition and classification of professional disciplines as the basis for the formation of professional competence of future economists]. *Uchenyie zapysky Tavrycheskoho natsyonalnoho unyversyteta imeni V. Y. Vernadskoho. Seryia "Ekonomyka y upravlenye"*. Tom 24 (63). No. 2. S. 192–203 [in Ukrainian].
22. Chebyshev N., Kagan V. (1997). Chto takoe uchebnaya distsiplina? [What is an academic discipline?]. *Vyisshee obrazovanie v Rossii*. No. 423. S. 48–53 [in Russian].
23. Yahupov V. V. (2002) Pedahohika [Pedagogy]: navch. posibnyk. Kyiv: Lybid, 560 s. [in Ukrainian].
24. Yaroshynska O. (2014) Proektivnaniya osvitnoho seredovyschcha profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly yak pedahohichna problema [Designing the educational environment of professional training of future primary school teachers as a pedagogical problem]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*. No. 10 (Ch. 1). S. 110–119 [in Ukrainian].

Steshenko V. V., Slabko V. M. Developing project competence of master students of higher pedagogical educational institutions (substantiation of the specific requirements to the content of the course “Pedagogical design”)

The article is devoted to substantiating and defining the specific requirements to the content of the course, which should ensure the development of the project competence of the students of higher pedagogical educational institutions at the second (master) level. It is established that the development of project competence is an urgent task of modern teachers' professional training. Students of the second (master) level of higher pedagogical education developed this competence in the process of studying the relevant course “Pedagogical design”. But the content of such a course requires the justification and definition of the specific requirements that can ensure the mastery of this competence by the students.

It is determined that such specific requirements are: orientation of the purpose and content of education on the creation of innovative pedagogical objects; reflection in the content of educational tasks performed by the teacher during the design of pedagogical objects; restriction of the list of the designed objects by the objects of the school teacher activity which are small (academic, educational, developmental, etc.) and special pedagogical systems (subjects of the educational process), pedagogical technologies and situations, educational programs, visual and educational manuals, as well as the educational environment; taking into account the essence of the management process, which involves the interaction and interconnection of two sides of the educational process – the manager (teacher) and the managed (student); inclusion in the content of the system of knowledge, skills, practical experience in design and moral and ethical ideas for their application.

As a result, the content of the course “Pedagogical design” for higher pedagogical education students of the second (master level) is proposed, which includes topics on theoretical foundations, use of methodological approaches and methods of pedagogical design, general principles of modelling pedagogical objects, modelling specific learning technologies, lessons, and educational activities, pedagogical situations, curricula and manuals, evaluation and presentation of pedagogical projects.

Key words: requirements to the content of the course, content of the course, pedagogical design, project competence.